

บทนำ

ด้วยเหตุที่กฎหมายให้ความคุ้มครองต่อมนุษย์และมนุษย์เองก็มีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ไม่ว่ามนุษย์จะเป็นบุรุษหรือสตรีย่อมจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้โดยไม่มี การแบ่งแยกเพศ อย่างไรก็ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม สตรีกลับไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าที่ควร รวมถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายก็ไม่ได้รับอย่างสมบูรณ์อีกด้วย

ในอดีตฐานะของสตรีไม่ต่างจากทรัพย์สินประเภทหนึ่งของบุรุษผู้เป็นสามีหรือบิดา ซึ่งสามารถนำมาซื้อขายหรือลงโทษได้อย่างเสรี โดยที่สตรีไม่มีสิทธิที่จะขัดขืน เช่น การนำสตรีไปขาย เพื่อให้เป็นทาสแลกกับการไถ่ถอนหนี้สิน และแม้จะมีการให้ความคุ้มครองสตรีบ้างแต่ก็เป็นไปในลักษณะที่คุ้มครองเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของบุรุษผู้เป็นสามีหรือบิดามากกว่า เช่นกรณีการข่มขืนหรือกระทำอนาจารสตรีจะมีการลงโทษผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลที่ผู้กระทำความผิดต่อทรัพย์สินของบุรุษและในบางกรณีเป็นสิ่งที่บุรุษกระทำได้ โดยที่สังคมให้การยอมรับ หรืออาจกระทำได้โดยที่มีกฎหมายรับรองคุ้มครองว่าสามารถกระทำได้โดยไม่เป็นความผิด แต่หากสตรีเป็นผู้กระทำในลักษณะเดียวกันแล้ว กลับเป็นสิ่งที่สังคมตัดสินว่าเป็นความผิดหรือมีกฎหมายบัญญัติรับรองว่าเป็นความผิด อีกทั้งอาจจะถูกสังคมประณามว่าเป็นสิ่งที่เลวร้ายอีกด้วย เช่นการที่สามีมีภรรยาบ่อย เป็นเรื่องที่สังคมมองว่าบุรุษสามารถกระทำได้และเป็นเรื่องธรรมดาหรือในยุคสมัยหนึ่งมีกฎหมายรองรับการมีภรรยาหลายคนได้แต่หากเป็นสตรีและกระทำในแบบเดียวกันกลายเป็นสิ่งที่กฎหมายลงโทษและยังถูกสังคมประณามอีกด้วย

แม้ว่าความแตกต่างทางสรีระ ระหว่างบุรุษและสตรีเป็นเหตุหนึ่งที่ต้องยอมรับถึงการให้ความสำคัญต่อบุรุษมากกว่าสตรี เพราะในอดีตความจำเป็นในการปกครองประเทศด้วยการทำสงครามต่อสู้เพื่อป้องกันดินแดนหรือในการรุกรานดินแดนอื่น การเป็นผู้นำ ผู้ปกครองและออกกฎหมายต่างๆ ที่ใช้บังคับกับสังคมมักจะให้อำนาจกับบุรุษมากกว่าสตรีก็ตาม แต่นั่นไม่ใช่เหตุผลที่จะอนุญาตให้มีการละเมิดสิทธิของสตรีตามที่กฎหมายกำหนดได้ การที่สังคมให้อำนาจกับบุรุษมากกว่าสตรีอาจมีผลให้การออกกฎหมายหรือข้อบังคับตลอดจนประเพณีปฏิบัติเป็นไปตามทัศนคติของบุรุษและเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของบุรุษมากกว่าสตรี แนวทางที่สังคมยึดถือเป็นทางปฏิบัติจึงทำให้สตรีต้องตกเป็นผู้ถูกระทำตลอดมา แม้จะมีกฎหมายรับรองคุ้มครองให้สตรีได้รับการประพฤติปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน ให้สตรีมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในฐานะที่เป็นมนุษย์ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สตรีไม่เคยได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

ในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ที่มีทั้งการใช้ความรุนแรงและความโหดร้ายป่าเถื่อนในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายคือชัยชนะ กฎหมายก็ยังคงนำมาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่มนุษย์เหมือนเช่นภาวะปกติและให้ความคุ้มครองมากขึ้นด้วยการบัญญัติเป็นกฎหมายมนุษยธรรมเพื่อนำมาใช้ในสถานการณ์ของการขัดกันทางกำลังทหารโดยเฉพาะเท่านั้น ในอดีตไม่มีแนวความคิดเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสตรีโดยตรง สตรีต้องตกเป็นเหยื่อของการสู้รบอย่างไม่มีหนทางที่จะปกป้องชีวิตของตนเองได้เลย การให้สตรีเป็นรางวัลแก่ผู้ชนะเป็นเรื่องปกติธรรมดาเสมือนหนึ่งเป็นธรรมเนียมของการสู้รบ จนกระทั่งเมื่อมีการพัฒนาเป็นกฎหมายมนุษยธรรม

กฎหมายมนุษยธรรมพัฒนามาจากหลักคำสอนทางศาสนาของทุกศาสนา ที่ห้ามผู้ที่แข็งแรงกว่าทำร้ายผู้ที่อ่อนแอกว่า แต่หลักคำสอนทางศาสนานั้นได้รับการยึดถือและปฏิบัติตามด้วยความเคารพ ศรัทธาหรือเกิดจากความเชื่อ แต่ไม่มีผลผูกพัน (Binding Force) หรือบังคับให้ต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด หากฝ่าฝืนแนวทางที่ยึดถือปฏิบัติกันมาย่อมไม่อาจลงโทษผู้ฝ่าฝืนได้เพราะไม่มีบทลงโทษที่จะนำมาใช้เพื่อเอาผิดกับผู้นั้น แต่ผู้ที่ฝ่าฝืนหลักคำสอนทางศาสนาอาจจะได้รับการประณามหรือตกเป็นที่รังเกียจของสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนกับเป็นบทลงโทษที่ผู้ฝ่าฝืนจะได้รับเมื่อหลักคำสอนทางศาสนาได้รับการยึดถือเป็นแนวทางที่สังคมปฏิบัติกันเป็นเวลายาวนานจนกลายเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่จะเกิดขึ้นกับจิตสำนึกของผู้ที่อยู่ในสังคมนั้น และทำให้ไม่กล้าที่จะฝ่าฝืนหลักคำสอนอีกต่อไป แต่เหตุที่ไม่ฝ่าฝืนไม่ใช่เพราะกลัวที่จะต้องถูกสังคมประณามหรือลงโทษ แต่เป็นเพราะจิตสำนึกที่ดีที่ได้ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของผู้นั้นแล้ว การให้ความคุ้มครองสตรีจึงเริ่มเกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อมีการพัฒนากฎหมายมนุษยธรรมนี้ แต่ก็ยังไม่มีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่สตรีแต่อย่างใด

กฎหมายมนุษยธรรมได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ปี ค.ศ.1856 ทั้งในรูปแบบของปฏิญญาหรืออนุสัญญาหลากหลายฉบับ แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอพิจารณาแต่เพียงอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เท่านั้น สำหรับอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 มีทั้งหมด 4 ฉบับและต่อมาภายหลังเมื่อลักษณะของการสู้รบได้เปลี่ยนแปลงไปทำให้หลักเกณฑ์ตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 อาจจะไม่ครอบคลุมเพียงพอ จึงได้มีการตราพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาขึ้น ซึ่งอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับมีสาระสำคัญที่จะมุ่งคุ้มครองผู้ประสบภัยจากภาวะขัดกันทางกำลังทหาร โดยแต่ละฉบับจะกำหนดการปฏิบัติต่อผู้ประสบภัยในกรณีต่างๆ ดังนี้

1. อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 เพื่อให้ผู้บาดเจ็บและป่วยไข้ในกองทัพในสนามรบมีสถานะที่ดีขึ้น (Convention for the Amelioration of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field) มีสาระสำคัญในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประสบภัย ผู้บาดเจ็บโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะผู้ประสบภัยหรือผู้บาดเจ็บนั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบหรือไม่ก็ตาม

2.อนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 2 เพื่อให้ผู้ที่สังกัดในกองทัพขณะอยู่ในทะเลซึ่งบาดเจ็บ ป่วย ไข้ และเรือต้องอัปปางมีสภาพที่ดีขึ้น (Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea) มีสาระสำคัญในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่อยู่ในกองทัพในขณะที่อยู่ในทะเล

3. อนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก (Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War) มีสาระสำคัญในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่ได้รับสถานะเป็นเชลยศึกซึ่งอยู่ในอำนาจของฝ่ายที่เป็นศัตรู

4. อนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 4 เกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลพลเรือนในยามสงคราม (Convention Relative to the Protection of Civilian in the Time of War) มีสาระสำคัญเพื่อให้ความคุ้มครองพลเรือนในดินแดนที่ถูกยึดครอง โดยไม่เลือกปฏิบัติ และมีบทบัญญัติที่จะให้ความคุ้มครองแก่สตรีเป็นพิเศษอีกด้วย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีอนุสัญญาเจนีวที่กำหนดให้ความคุ้มครองและป้องกันการละเมิดต่อสิทธิของสตรีตามหลักกฎหมายมนุษยธรรมที่ได้ให้ความคุ้มครองไว้เป็นพิเศษแล้วก็ตาม แต่การฝ่าฝืนต่อกฎหมายก็ยังคงมีอยู่ตลอดเวลา ปัญหาความรุนแรงและการทารุณกรรมทางเพศเป็นประเด็นสำคัญที่มีการกล่าวถึงมาเป็นเวลานาน การกระทำทารุณกรรมทางเพศเป็นประเด็นใหญ่ที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสตรี เพราะในภาวะปกติการกระทำทารุณกรรมทางเพศเป็นปัญหาสำคัญที่ยังคงต้องเร่งดำเนินการในการหามาตรการแก้ไข ดังนั้นในภาวะขัดกันทางกำลังทหารซึ่งเป็นภาวะที่ทุกคนต้องการความอยู่รอดและใช้ทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายของการทำสงคราม จึงต้องมีการคุ้มครองทุกส่วน มากขึ้นเป็นพิเศษ

ความโหดร้ายและความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร เกิดจากการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ด้วยการเล็งเห็นถึงผลสำเร็จที่จะบรรลุเป้าหมายคือชัยชนะ ด้วยการใช้อ่อนแอของสตรีเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม การใช้เหตุแห่งความแตกต่างทางเพศเป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้ไปถึงชัยชนะได้ง่ายขึ้น

การทรมาน การข่มขืน การบังคับให้ตั้งครรภ์ หรือการทำให้แท้ง ล้วนเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการที่เกิดขึ้นจริงกับสตรีที่ต้องตกเป็นเครื่องมือ และการกระทำเหล่านี้ตามหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ ซึ่งยังมีปัญหาในการตีความการกระทำว่าลักษณะของการกระทำหนึ่งเป็นความผิดหรือไม่ หากจัดเป็นความผิดจะจัดเป็นความผิดฐานใด ขึ้นตอนและกระบวนการในการพิจารณาคดีเป็นอย่างไร และจะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งตามหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

หรือตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ซึ่งถือว่าเป็นแก่นของกฎหมายมนุษยธรรมได้กำหนดคุ้มครองและคุ้มครองสตรีไว้เป็นพิเศษ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะได้ทำการศึกษาต่อไป

การที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็นในสังคมน้อย ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการแก้ไขปัญหาหรือการให้ความคุ้มครองแก่สตรีที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากสภาพสังคมที่มาจากโบราณรวมถึงทัศนคติของสตรีเองต่อความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงและการกระทำทารุณในทุกรูปแบบ

แม้จะมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสตรี โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งระดับประเทศและระหว่างประเทศ แต่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสตรีไม่อาจแก้ไขได้ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ แล้วทำการวิเคราะห์ สรุปผลและเฝ้าระวังความเสียหายด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด หรือรณรงค์ส่งเสริมให้เคารพสิทธิสตรีเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่อาจจะต้องใช้เวลายาวนานในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อสตรี และปฏิบัติต่อสตรีด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคเท่าเทียม และการไม่เลือกปฏิบัติ

1. สภาพปัญหาและวัตถุประสงค์

แม้ว่าจะได้มีการวางหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและหลักกฎหมายมนุษยชนขึ้นอย่างชัดเจนมาเป็นเวลานาน จากการยอมรับของรัฐต่างๆ ถึงสถานะของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมตลอดถึงข้อตกลงระหว่างประเทศในรูปของอนุสัญญาต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และมีการบัญญัติบทลงโทษไว้อย่างชัดเจนต่อการกระทำของผู้ละเมิด แต่ก็มิได้เป็นการยืนยันว่าสตรีจะได้รับความเคารพและได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง ยังมีการใช้สตรีเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างซึ่งกันและกันอยู่ตลอดมา

แม้ว่าประเทศไทยจะไม่มี ความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นการขัดกันทางกำลังทหารเกิดขึ้นภายในประเทศก็ตาม แต่ประเทศไทยก็มีการส่งกองกำลังทหารเข้าร่วมทำสงครามหลายครั้ง เช่น สงครามที่ประเทศอิรัก และประเทศติมอร์ตะวันออก และการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 มีการออกกฎหมายเพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ควรศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมาย ปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางในการป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับสตรีอย่างแท้จริง

2. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางของการให้ความคุ้มครองสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะได้ทำการศึกษาถึงสิทธิของสตรีที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศทั้งในแง่ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและในแง่ของกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่ยังคงให้ความคุ้มครองแม้ในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ตลอดจนถึงปัญหาการใช้สตรีเสมือนเป็นเครื่องมือหรืออาวุธในการทำลายล้าง ซึ่งผู้ที่ละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศจะได้รับโทษตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

ทั้งนี้ การศึกษาถึงสิทธิของสตรีที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น จะมุ่งศึกษาเฉพาะสิทธิของสตรีที่เป็นพลเรือนตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 4 ซึ่งมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่สตรี โดยจะเริ่มศึกษาจากสิทธิของสตรีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนก่อนแล้วจึงศึกษาตามกฎหมายมนุษยธรรมต่อไป ดังนั้นจึงได้แบ่งแนวทางในการศึกษาออกเป็น 4 บท ได้แก่

- บทที่ 1 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรีตามกฎหมายระหว่างประเทศ
- บทที่ 2 หลักการและกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร
- บทที่ 3 กลไกในการให้ความคุ้มครองสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร
- บทที่ 4 ความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากการละเมิดสิทธิสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร

3. วิธีการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ได้ใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากหนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เอกสารทางวิชาการ สิ่งตีพิมพ์ทางกฎหมายแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กฎหมายสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการศึกษา

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของตัวบทกฎหมายต่างๆและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการละเมิดกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ โดยเฉพาะอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949ที่บัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสตรีเป็นกรณีพิเศษ
2. เพื่อให้ทราบถึงสิทธิ และหน้าที่ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศของแต่ละฝ่ายในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร โดยเฉพาะการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่ยังคงอยู่ในภาวะขัดกันทางกำลังทหารซึ่งจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นหลัก
3. เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
4. เพื่อให้ทราบถึงภาระหน้าที่หลักของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสตรีและแนวทางในการให้ความช่วยเหลือสตรี